

Az új büntetőeljárás törvény néhány sajátossága

2. Az új törvény, a Be. igen jelentős sajátossága az is, hogy a bevezetett új eljárási formák keretében leegyszerűsíti az eljárást, és azt meg is gyorsítja. Ez egyaránt vonatkozik a nyomozati, és bírósági eljárási szakaszokra is. Fontos annak hangsúlyozása, hogy a törvény ezt az egyszerűsítést és gyorsítást úgy valósítja meg, hogy sértetlenül hagyja a törvényes garanciális jogokat. Sőt egyes eljárási — garanciális jogokat érintő — cselekmények gyakorlati alkalmazását, megszigorítja; például: letartóztatás esetében.

A törvényességi garancia egyik legfőbb eszköze az ügyésznek a büntetőeljárásban betöltött jogállása. A törvény az eljárás minden szakában széles körben biztosítja az ügyész törvényességi felügyeleti jogát úgy, hogy ugyanakkor nem sérti — és érvényesülni hagyja — más, a büntetőeljárásban résztvevő szervek törvényben meghatározott jogát és felelősségét. Az, hogy az ügyész felügyeleti a büntetőeljárást, nem jelenti azt, hogy az egyes eljárási cselekményekben a felelősséget átvállalja. Ennek a felügyeletnek azzal együtt, hogy szigorúan vett törvényesség alapján áll, elő kell segítenie a gyorsabb, egyszerűbb, de törvényes gyakorlati kialakítását és annak fejlődését. Ez még fokozottabb felelősséget ró az ügyész apparátusára. Úgy gondolom azonban, hogy a jelenlegi ügyész szervezetben dolgozók politikai és szakmai felkészültsége biztosítja arra, hogy az egyszerűsítést és a gyorsítást a jogszabályok szellemében hajtsák végre.

Az egyszerűsítés kihat az eljárási folyamat minden szakaszára. A nyomozati eljárásra vonatkozóan az egyszerűsítés a következő formákban jelentkezik:

Egyszerűbb formában kerül sor a nyomozás elrendelésére, a felesleges garanciális jogot nem biztosító, bürokratikus gyakorlatot mellőzi. Így például: megszünteti az eddig érvényben lévő terhelté nyilvánítási gyakorlatot. Kiterjeszti az új törvény a feljelentés kiegészítése körében teendő intézkedéseket, így erősítve azt a törvényi alapelvet, hogy megalapozatlanul senki ellen ne induljon büntetőeljárás.

Az eljárás gyorsítását szolgálja az új határidő rendelkezés, amelynek célja az, hogy megakadályozza az egyes eljárások elhúzódását. Így például: három hónapig a helyi ügyész szerveknek — a városi-járásí ügyészség vezetője egy, a megyei főügyész további egy hónappal — van lehetőségük az eljárás határidejének meghosszabbítására. Három hónapon túl ezt a jogot csak a Legfőbb Ügyészség kapha meg. Még szigorúbbak a követelmények akkor, ha az eljárás alatt álló személy előzetes letartóztatásban van.

További igen lényeges eljárási jogi egyszerűsítést jelent a vétségi nyomozati eljárás, ahol a nyomozó hatóságnak nem kell külön jegyzőkönyveket felvennie, a tanúhallgatásokról, motozássokról stb., hanem elhelyezett elegendő a nyomozási cselekmények lényegét, valamint a lényeges és törvényben előírt adatokat tartalmazó jelentés készítése.

Önmagában az a tény, hogy a nyomozó szerveknek a vétségi eljárás keretében belüli egy jelentésben kell összefoglalni megállapításukat, arra kötelezi őket, hogy ezt a munkát igen lelkiismeretesen végezzék. Az ügyésznek ugyanakkor igen alaposan és mélyrehatóan, helyes irányban folytatott felügyeleti munkával kell ezt a gyakorlatot ellenőriz-

nie, és felügyelnie, hogy alaptalanul senki ne kerüljön bíróság elé. Ilyen nyomozati eljárás esetén az ügyésznek egy rövid, a cselekmény minőségét, annak lényegét, valamint a legfontosabb adatokat, és indítványokat tartalmazó vádindítványt kell benyújtania a bírósághoz.

Ugyancsak az egyszerűsítés és gyorsítás célját szolgálja a jelen büntető eljárásban is már ismert és alkalmazott úgynevezett „bírószólás” eljárási gyakorlat. Az új törvény szerint ennek alapelvei lényegében változatlanok maradtak, csupán annyiban történt változás — ami a gyakorlati munkára nézve kedvező —, hogy az eddigi háromnapos elintézési határidőt hat napra emelték fel.

Az ilyen formában egyszerűsített nyomozati eljárás, egyszerűbb bírósági eljárás is követi. Ez nemcsak az első fokú bírósági gyakorlatban érvényesül, hanem a második foknál is. A törvény törli a bírósági eljárásban szükségtelen és felesleges ismétléseket tartalmazó írásbeliségeket. Például: meghatározott esetekben a jegyzőkönyvben nem kell a vallomásnak vagy szakvéleménynek azt a részét rögzíteni, amit a korábban készült bírósági jegyzőkönyv már tartalmaz. A törvény meghatározott esetekben rövidített jegyzőkönyvek készítésére is lehetőséget ad.

Ilyen esetekben a jegyzőkönyvnek csupán azokat az adatokat kell tartalmaznia, amelyek alapján megállapítható, hogy az eljárási cselekményekre vonatkozó szabályokat megtartották-e.

Jelentős könnyítés és egyszerűsítés, hogy a bíróság által hozott ügydöntő határozatok esetében azokat csak röviden kell indokolni. Az első fokon jogerőre emelkedett ügyben a bíróságnak módja van rövidített ítéletet

hozni, mely esetben az indoklásnak csak a rövid tényállást és az alkalmazott jogszabályok megjelölését kell tartalmaznia. A fennmaradó ítélet esetében még a tényállást sem kell írásba foglalni.

Feltétlenül ebbe a felsorolásba tartozik annak a jelentős változásnak a megemlítése is, hogy a második fokú eljárásban a törvény széles lehetőséget biztosít a bíróságnak arra, hogy az első fokú ítélet „megalapozatlanságát” kiküszöbölje, mert meghatározott esetekben maga is bizonyítást vehet fel. Ez a joga fokozottabb mértékben biztosított a vétségi eljárásban, amikor nemcsak a részletes, hanem a teljes felderítetlenség feloldására a tárgyaláson bizonyítást vehet fel. Nyilvánvaló, hogy ilyen eljárási gyakorlat mellett a bírósági eljárás időtartama lényegesen le fog rövidülni.

A fentiekből is látható, hogy az új törvény rendelkezéseinek alkalmazása mellett a büntetőeljárás egyszerűbbé és gyorsabbá fog válni anélkül, hogy ez bármiféleképpen befolyásolná az eljárás törvényes rendjét.

Az új eljárási törvény az elmondottakkal együtt akkor fogja megvalósítani a törvényalkotók által elért kívánt célt, ha a bűnüldöző és igazságügyi szervekben dolgozók alaposan megismerik, elsajátítják s a gyakorlatban jól alkalmazzák az új törvény rendelkezéseit. Különösen vonatkozik ez az ügyész apparátusban dolgozóakra, hiszen a törvény alapos ismerete szolgáltatja azt a biztos alapot, amelyből kiindulva a törvényről folyó törvényességi felügyeletét az ügyészség maradéktalanul, s a törvény szellemének megfelelően el tudja látni.

Dr. Jármay Tibor

városi-járásí vezető ügyész

Kiss Árpád emlékezete

Öt éve hunyt el Szegeden dr. Kiss Árpád volt szegedi egyetemi tanár, Kossuth-díjas akadémikus, városunk egyetemi oktatásának egyik megalapozója, az itteni vegyészképzés fundamentális megteremtője. Kiss Árpád 1889. szeptember 16-án született Sárospatakon, ahol édesapja középiskolai tanár volt. Elemi és középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte, majd 1907-ben jeles eredménnyel érettségizett. Egyetemi tanulmányait a Budapesti Tudományegyetemen végezte, és 1912-ben kintúntással szerzett középiskolai tanári minősítést, majd egy évre rá doktori címet. Már hallgató korában igen élénken érdeklődött a természettudományok legújabb eredményei iránt, és két éven át ő töltötte be az egyetemi Természettudományi Szövetség elnöki tisztét. A radioaktivitásról szóló, 1911-ben nyomtatásban megjelent pályamunkájával komoly szakmai körökben is nagy feltűnést keltett. A gyors kezdeti elismerések nem véletlenek, hiszen a kémiát olyan kiválóságoktól sajátította el, mint Than, Lengyel, Buchböck és Winkler, a fizika törvényeire pedig Eötvös és Klupathy professzorok tanították. A kémiáért ambíciókkal teli fiatalember egy évig Lengyel Béla professzor mellett dolgozott, majd vegyészintézetként Buchböck intézetében gyarapította tudását.

A szépen induló szakmai fejlődésnek azonban a katonai szolgálata és az I. világháború gátat vetett. Már röviddel bevonulása után megsebesült, és orosz hadifogságba esett. Hadifogsága alatt fitopatológusként dolgozott a Nikolszk Usszarszinszkban levő növénykörtánintézetnél, majd a Szovjet Földrajzi Társaság alkalmazásában működött botanikusként. Kinttartózkodása alatt a Távolsági Flóráját tanulmányozta, és az általa gyűjtött anyagot Komarov akadémikus dolgozta fel. Ruffy Péter Arcképek és történetek című munkájában azt írja a távolkeleti kutatókról, hogy: „a kis csoport lelke Kiss Árpád volt”. Komarov Kiss Árpádról nevezte el az egyik szibériai ibolyafajtát. Hazatérése alkalmával, 1920-ban az említett intézetektől körülbelül 1000 fajtából álló igen értékes herbáriumot hozott magával, amit a Magyar Nem-

zeti Múzeumnak ajándékozott. A hazahozott anyagot Jávorkával rendezték, és eközben arra is vállalkozott, hogy aktív közreműködésével a Magyar Nemzeti Múzeum és a Leningrádi Múzeum közötti viszonyt ismét rendeződött. A botanikával később sem szakított, nyári szabadságát rendszerint szülőföldje florisztikai kutatására szentelte.

A hosszú távollét után, itthon elég mostoha körülményeket talált. Buchböck Gusztáv, korábbi professzora, és az egyetem ajánlására 1921. és 1924. között a Leydeni egyetemen dolgozott. Schreinemakers adjunktusként, A három év alatt szép eredményeket ért el a reakciókinetika akkori állapotainak megismerésében, a reakciómechanizmusok felderítése és megalapozása terén.

Magyarországra 1924-ben tért vissza, amikor a nemrégiben idetelepült Szegedi Tudományegyetemre kapott meghívást, és az Általános és Fizikai-kémiai Intézet vezetésével bízták meg. Mindvégig itt működött, nemcsak nyugdíjba vonulásaig — 1961. december 31. —, hanem erejéhez mérten még ezután is.

Szegedi kinevezésekor igen nagy nehézségekkel kellett megküzdenie, hiszen laboratóriumok és felszerelések híján, gyakorlatilag konyhaszatelokon folyt a munka. Ez az ádátlan állapot egészen 1930-ig, az egyetemi épületek felépüléséig tartott. Még ekkor sem kerültek a legrosszabb viszonyok közé, hiszen két intézet székel egy fedél alatt. Hosszú időn át Kiss Árpád adta elő a szerves kémiai és az analitikai is, így fő területére kevesebb ideje maradt. A fizikai-kémiai csak speciális kollégiumok keretében oktathatta. A kémiai intézetek zsúfoltsága csak akkor szűnt meg, amikor 1952-ben átadták a Béke-épületet, ahol az Általános és Fizikai-kémiai Intézet méltó elhelyezést kapott, Kiss Árpádnak 28 évet kellett várnia arra, amiért tulajdonképpen 1924-ben Szegedre hívták.

Az aránylag mostoha körülmények ellenére a kémia iránti elkötelezettségét nem adta fel, és a Leydenben bevált módszerek alkalmazásával figyelemre méltó kémiai iskolát alakított ki a vizes oldatokban végbemernő ionreakciók semleges sóhatása témakör terén, amit

később a katalízisatással bővített. Aránylag korán, még 1934-ben kezdett el foglalkozni a fényelnyelés, különös tekintettel a komplex vegyületekre. Ezt a területet annyira megkedvelte, hogy további munkásságát mindvégig ennek szentelte. Itthon elsőnek ő indította el az elektrokémiai korróziós kutatást, és ezzel megalapozójává vált a korrózió elleni védekezésnek.

Kiss Árpád oktatott, kutatót, szervezett, de sohasem maradt távol a tudományos élet megmozdulásaitól. Konferenciákon, kongresszusokon, külföldi előadókörutakon, a fizikai-kémia fíradhatatlan szószólója volt. Itthon és külföldön több mint 200 publikációja jelent meg szaklapokban és folyóiratokban.

A hazai megbecsülések mellett nem maradtak el a külföldi elismerések sem. Az angol Faraday Társaság (1943-ban), a német Bunsen Társaság (1945-ben), az Amerikai Kémiai Társaság (1945-ben), a Francia Kémiai Társaság (1949-ben) fogadta tagjai sorába. A Szovjetunióban tett előadókörutja alkalmával, 1965-ben kapta meg a Lomonoszov Egyetem emlékérmét.

Itthoni akadémiai, egyetemi és tudományos egyesületi tagságaiban és tisztségeiben mindig eredményesen működött közre a tudományok előbbre viteléért, tudománypolitikai céljaink valóra váltásáért.

Élete utolsó éveit annak szentelte, hogy a hosszú élettapasztalattal összegyűjtött kísérleti anyagot egységesen rendezze, és kiadhasa spektroszkópiai monográfiáját. Emellett még mindig foglalkoztatta a botanika, és másik szándéka az volt, hogy elkészítse a hazai szederfajok monográfiáját.

Sajnos mindkettő félben maradt, egyik sem jelent meg. A 79. éves korában bekövetkezett halála többet nem engedélyezett, mindenre pontot tett.

Kiss Árpád munkássága és neve a hazai fizikai-kémiai kutatásban elévülhetetlen, a nemzetközi szaktudomány is számon tartja őt, de Szeged kultúrtörténetében úgyszintén méltó hely illeti meg, hiszen közel negyven éven át állt az egyetem szolgálatában.

B. J.

Pásztor Ferenc:

Véletlenül katoná

45.

— Nincs harag? — kérdezte Zsanó.

— Bolondokkal nem szoktam haragot tartani — pökhendiskedett Rózsa, mire Zsanó egyszerűen válaszolt!

— Te Bazarózsá! Ha lennék bolond, azt tenném, mint egyszer Pierre barátom tette. Kérdezte egy legény: van ismerős fogorvos családnak? Van, mondta legény. Erre kiverte két foga, meg is kereste neki a porban. Markába nyomta, hogy tegye souvenir! Én nem kértem tőled, mert csak bolond kérdez olyat, akinek nem van esze elméje. Különben, ha engem nézel bolondnak, akkor aludnod veled öröktya, s legyetek boldogok!

Még most is mosolygott magában, mert ezeket a szólásokat rendre gyűjtögette egy kis füzetekében. Nem akart elmaradni a többiek mögött. Divat volt, hogy melyikük tud nagyobbat mondani. Aztán újból csak mosolyogni tudott, mert azon a bizonyos napon történt még egy s más. Éppen azt gyakorolták, hogy milyen nagy gondosság kell ahhoz, hogy a határhoz a réjtett figyelőben senki se lássa, de ő mindenkit lásson. Ezt tökélyre kellett emelni ezen az órson, mert Józán hadnagnak ez volt a mániája. Minden

kiképzésen legalább fél órát erre szántak. Most Zsanóra került sor. Amíg az órs legénysége ült a gyepes kis tisztáson, neki el kellett mennie egy tetszés szerinti irányba, s úgy kellett rejtőznie, hogy kutyá nélkül csak ügyesebb emberek találjanak rá.

Elindult. Alig haladt két percet, amikor jókora hordót látott az egyik gyérből szőlőskert szélében. A hordó ugyan üres volt, de nagy kátránypapírdarabokat hajigáltak bele, nyilván azzal a szándékkal, hogy ha a szél megindul, akkor ne vigye magával. Zsanó feltalálta magát. Lefektette az otromba hordót, szájával befelé fordította a szőlő irányába, a kátránypapírt úgy terítette le, hogy a szájánál valóságos kis ajtó képezzen. Aztán elnyúlt benne, mint Dyogenes. Még megnézte az óráját, tudta, hogy három perc múlva elindulnak a harcosok, s keresni kezdik. Ó azonban, mint aki jól végezi dolgát, szemére hűzta a sapkát, élvezte a hordó hűs belsejét. Lehunyta a szemét, s ébren kezdett álmodni, valami egészen szép dologról. Talán Ibiről. Már nem tudja, meddig tartott az álom, csak arra ébredt, hogy a nevét kiáltozzák.

— Hah, kis okos katonácskák. Azt hiszik nekem, hogy meg vagyok egészen bolondulva. Ha most fogok magam, előbújok, azt mondják, no ez beugrott cselnek. Nem iszok hordóból.

Még egefverően kiáltozott, de már azt is hallotta, hogy Bálványi valami rokonaival összefüggő kívánságot eresztett szélnek.

— Van neki esze. Gondolja, hogy kicsal engem. Nem megyek, nem megyek, apuskám, majd megmondom nektek, kinek van helyben esze.

De nem mondott semmit, mert elaludt.

Arra rezzent fel, hogy valami élőlény nagyon erősen szaglász a hordó körül. Fülelt. Morgást is hallott. Már sejtette, hogy ez valóban nem lehet tréfa, de egészen komoly dologra nem gondolt, pedig a nyomozókutya teljes erőből ráncigálta kissé bőre sikerült nadrágja szarát.

Megmozdult vele a világ. A kátránypapírajtó kiesett, a sapka is elveszett a keze ügyéből. Mintha elvesztette volna egyensúlyát. Gurult, ahogyan csak egy hordó gurulni képes. Hallotta a Bálványi hangját is.

— Gurigáljuk egy kicsit, hogy a ménkö csapja szét azt az álomszuszék fejét. Fél napig hagyta magát keresni, s bizonyára úgy aludt, mint a majom. Nesze, Zsanókám, jó reggelt!

Kábult a feje. Forgott vele a világ. De a világból nem látott mást, mint itt-ott egy-egy villanylámpa szúrós fényét. Ebből ítélve, testvérek között is aludt legalább nyolc órát. Látta, hogy keresői sokan vannak. Látta, hogy egyesek nagyon közel jönnek, és rázzák az öklüket. Rögton gondolta, hogy valami bajuk lehet, amiért ennyire barátságtalanok. Igazán nem tett semmi rosszat, végrehajtotta a parancsot.

Egyelőre megúsztá, hogy Józán hadnagy kilátásba helyezte neki egy nagyobb adag fogdát. De ezt az elhatározását mérsékeli, hogy parancsra bűjt el, s a többiek voltak a szájtátiak. Ilyen nagyon is feltűnő helyet nem vizsgáltak meg eléggé tüzetesen. Esküdött, még a félszárnyú anyagokra is, hogy ha előbb jön haza, öt percig sem fekszik a Dyogenes-lakban ez az agyafúrt franciskus!

Baj sem lett belőle, most itt van, lehet rajta mosolyogni. Bár még most is érzi, hogy kissé szédeleg, ha gyorsabban fordul meg az ágyon.

Ha nincs mire gondolni, máris unatkozik. De lehet-e unatkozni egy laktanyában? Lehet-e idő-milliomos valaki olyan helyen, ahol csupa csikóvéré ember él? Nem.

Bálványi jött egy új ötlettel!

— Te, Zsanó. Két napig olyan hullaház lesz itt, hogy az csak. Van egy nagy ötletem! Rendezünk szépségversenyt.

(Folytatjuk.)